

UAB VARĖNOS RITUALINĖS PASLAUGOS

† LAIDOJIMO PASLAUGOS
† KREMAVIMO PASLAUGOS
† PALAIKŲ PERVEŽIMAS
† KARSTAI † KRYŽIAI † DRABUŽIAI
† GĖLĖS † VAINIKAI † ŽVAKĖS
Mob. +370 636 63353 (Visą parą)
El. p. varenos.laidojimo.namai@gmail.com
Savanorių g. 36, Varėna

VEIDRODIS

KORONAVIRUSAS

Nacionalinis visuomenės sveikatos centras (NVSC) praėjusį ketvirtadienį informavo, kad per dvi paras Varėnos rajone nustatyta 117 naujų COVID-19 susirgimų: kovo 22 d. – 69, kovo 23 d. – 48. NVSC penktadienį informavo, kad per paskutinę parą (kovo 24 d.) Varėnos rajone nustatytas 21 naujas COVID-19 ligos atvejis.

BEDARBIAI

Nedirbančius, bet turinčius darbo rinkai besirengiančio asmens statusą žmones siūloma apdrausti sveikatos draudimu valstybės lėšomis, kitiems, ypač ilgalaikiams bedarbiams, nuo gegužės draustis teks patiems. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nurodė, kad bedarbio statuso žmogus netektų, jeigu be svarbių priežasčių du kartus per 12 mėnesių atsisakytų jam siūlomo tinkamo darbo. Užimtumo tarnyba bedarbio statusą iš karto panaikintų ir tuo atveju, jeigu gautų informacijos apie bedarbio nelegaliai gautas ar gaunamas pajamas ir nelegalų darbą.

MELIORACIJA

Siekdama gerinti valstybinių melioracijos ir hidrotechnikos statinių būklę Žemės ūkio ministerija siūlo keisti jų naudojimo, priežiūros, būklės vertinimo ir darbų finansavimo reikalavimus. Remontuojant pralaidas, pvz., būtų galima keisti jų vamzdžius, kai jie yra visiškai susidėvėję ir kelia pavojų žmonių saugumui – tai leistų savivaldybėms, atliekančioms griovių priežiūros darbus, tinkamai sutvarkyti pralaidas. Siūloma suvienodinti terminą, iki kada turėtų būti atlikti šienavimo darbai – taigi griovių bei sureguliuotų upių šlaitų ir 1 m apsaugos juostos šienavimas būtų vykdomas nuo gegužės 15 d. iki spalio 1 d.; be to, kad savivaldybėms būtų paprasčiau atlikti melioracijos priežiūros darbus, ministerija siūlo melioracijos programą tvirtinti einamiesiems metams, ne trejiems, kaip buvo iki šiol.

RINKLIAVA

Mūsų 85 metų amžiaus nuolatinė skaitytoja iš Masališkių nusiskundė negavusi vietinės rinkliavos mokėjimo už atliekų tvarkymą pranešimo, tad nežinanti, kiek tos rinkliavos jai priskaičiuota, nors atliekų surenkanti labai mažai, o prisiskambinti Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro (ARATC) rinkliavos administratoriams niekaip nepavyksta. „M. k.“ irgi iškart nepavyko prisiskambinti ARATC rinkliavų administravimo specialistei S. Važgienei tel. (8 310) 31127, o kai pavyko praėjusį penktadienį, specialistė patikino, kad kaimuose individualių namų gyventojai popierines sąskaitas už atliekas turėtų gauti jau netrukus.

AUTOMOBILIAI

Aplinkos ministerija ragina nepasiturinčius gyventojus aktyviau naudotis galimybe gauti 2 tūkst. eurų kompensaciją sunaikinus seną ir įsigijus mažiau taršų automobilį, kurio bendras išmetamas anglies dioksido (CO2) kiekis ne didesnis kaip 130 g/km. Automobilis turi būti pagamintas ne anksčiau nei 2012 m., o pareiškėjas įregistruotu ir registracijos liudijimo blanke įrašytu savininku ir valdytoju arba įregistruotu valdytoju buvo ne trumpiau kaip 12 mėn. iki 2021 m. gruodžio 1 d. Nepasiturintis gyventojas – tai fizinis asmuo, kuriam Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nustatyta tvarka 6 mėnesius nepertraukiamai iki priemonės patvirtinimo metinėje sąmatoje dienos buvo teikiama pinigine socialine parama. Norintieji gauti išmokas prašymą turės pateikti elektroniniu būdu per Aplinkos valdymo agentūros (APVA) informacinę sistemą **APVIS**; prašymai priimami iki rugsėjo 1 d. arba iki kol pakaks lėšų.

KRAUJAS

Gal Putinas nepagalvoja, kad jo generolų patarimai niekam tikę ir kad kraujas kris ant jo galvos.

Susitikimas su žemės ūkio ministru

Praėjusį penktadienį Varėnos kultūros centro kino ir parodų salėje įvyko žemdirbių susitikimas su žemės ūkio ministru Kęstučiu Navicku, kuriame dalyvavo rajono meras Algis Kašėta, savivaldybės administracijos Žemės ūkio ir kaimo reikalų skyriaus vedėjas Irmantas Laniauskas, Lietuvos nederlingų žemių naudotojų asociacijos vadovė Danutė Karalevičienė, VŠĮ „Ekoagros“ direktorė Virginija Lukšienė, sertifikavimo skyriaus vadovas Timas Trubila, Augalų apsaugos asociacijos pirmininkė Zita Varanavičienė, Nacionalinės mokėjimo agentūros Alytaus skyriaus atstovai Edita Straigienė ir Valdas Macedulskas, taip pat Nacionalinės žemės tarnybos Varėnos skyriaus ir Ūkininkų sąjungos atstovai...

Susitikime su žemės ūkio ministru dalyvavo ne tik vietiniai, bet ir žemdirbiai iš aplinkinių rajonų

Tęsinys 3 psl.

Profesorius Alfonsas Vaišvila: įžengiamoje į gilią teisės krizę

Praėjusią savaitę „Merkio krašto“ redakcijoje lankėsi garbingas svečias – teisės filosofas ir teoretikas, Mykolo Romerio universiteto profesorius, buvęs Teisės filosofijos katedros vedėjas, habilituotas daktaras **Alfonsas Vaišvila**, pastaruoju metu išleidęs trijų tomų knygą „Šiluvos regiono dvarus ir jų vidaus teisę“, taip pat autorius kitokių knygų: „Nenusilenkusi Šiluva“, „Teisinis personalizmas: teorija ir metodas“, „Kodėl esame tokie, kokie esame?“, „Socialliberalizmas“, „Teisės teorija“ (vadovėlis, susilaukęs 4-rių laidų)...

Tęsinys 4 psl.

Prof. Alfonsas Vaišvila

Autorės nuotr.

Juodoji kronika

Apgavo internetinis pardavėjas; Semoškų kaime ir Druckūnuose apvogtos privačios sodybos...

Varėnos r. PK gavo 34-erių metų vyro pareiškimą, kad interneto svetainėje jis, radęs skelbimą apie parduodamą miško priekabą, į nurodytą sąskaitą pervadė pinigus, tačiau prekės negavo. Nuostolis – 500 eurų.

Kovo 26 d. gautas 50-mečio vyro pareiškimas, kad į ūkinį pastatą Semoškų k. įsibrovę asmenys pavogė benzininį trimerį, 100 m elektros kabelio, kirvi, medines lentas. Nuo gyvenamojo namo pavogta apsaugos vaizdo kamera. Nuostolis – 615 eurų.

Kovo 26 d. gautas 51-erių metų vyro pareiškimas, kad Druckūnų k. nenustatyti asmenys iš sodybos kieme stovinčios metalinės kuro cisternos pavogė 500 litrų žymėto dyzelino. Nuostolis – 400 eurų.

RAMUNĖ

ISSN 1648-8245

9 771 648 824 068

Nustatyta pasėlių deklaravimo pradžia ir svarbiausi pokyčiai

Žemės ūkio naudmenas ir kitus plotus deklaruoti žemdirbiai galės nuo balandžio 19 d. iki birželio 14 d.; pavėluotai paraiškos bus priimamos iki liepos 8 dienos

Vienas svarbiausių šių metų deklaravimo pakeitimų yra susijęs su valstybinės žemės deklaravimu.

Visų plotų, patenkančių į „valstybinės žemės“ ir (arba) „laisvos valstybinės žemės“ sluoksnius, žemės naudojimo ar

valdymo teisės patvirtinimo dokumentai turės būti įregistruoti Valdų registre iki paraiškos patvirtinimo ir (ar) keitimo datos.

Absoliuti dauguma šių dokumentų bus įkelti į Valdų registrą per Paraiškų priėmimo informacinę sistemą (PPIS)

iš anksto. Tad pareiškėjai, deklaruodami plotus, jau matys šią informaciją sistemoje. Jei dokumentų nebus Valdų registre, deklaruojant pasėlius nebus galima įbraižyti šių valstybinės žemės plotų.

Tęsinys 2 psl.

GYVIEJI ARCHYVAI

Profesorius Alfonsas Vaišvila: įžengiamo į gilią teisės krizę

Pradžia 1 psl.

Vertybes keičia gyvenimas

Profesorius Alfonsas Vaišvila daug gyvenimo metų skyrė moksliniams teisės tyrinėjimams, jų pagrindu rašė knygas, dėstė Teisės fakulteto studentams. Už studiją „Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje“ jam suteiktas habilituoto daktaro mokslinis laipsnis, o už originalios teisės sampratos „teisinio personalizmo“ kūrimą, humanizmo, demokratinės pilietinės visuomenės idėjų sklaidą - Mykolo Romerio universiteto Garbės profesoriaus vardas.

Vis dėlto A. Vaišvila „Merki kraštui“ prisipažino, kad baigęs vidurinę mokyklą apie šią mokslo sritį nė nebuvo pagalvojęs, buvo labiau linkęs į literatūrą, poeziją...

„Po vidurinės mokyklos baigimo buvau įstojęs į Šiaulių pedagoginį institutą studijuoti lietuvių kalbos, literatūros ir muzikos. Bet mano studijos neilgai truko – po dviejų mėnesių buvau pašauktas 3 metams į sovietų armiją, o po jos jau keitėsi orientacijos. Domino filosofija, žurnalistika, teisė. Vis tik apsisprendžiau studijuoti filosofiją. Bet, atvykęs į Vilniaus universitetą, perskaičiau skel-

bimą, kad stojantys į filosofiją čia laikys tik stojamuosius egzaminus, o studijuoti turės vykti į Maskvos Lomonosovo vardo universitetą. Aš ką tik buvau iš Rusijos grįžęs ir neturėjau jokio noro vėl ten grįžti. Teko filosofiją iškeisti į teisės studijas. Jauni žmonės dažnai būna paveikti idealizmo, svajonių apie teisingumą, teisingą visuomenę. Aš taip pat nebuvo išimtis. Bet šios iliuzijos laipsniškai išsisklaidė, tapus Teisės fakulteto studentu, suvokus, kad sovietiniame Teisės fakultete studijuojama ne teisė, o įstatymai, taip pat ir savaivališki, represiniai. Teisė čia paprastas įstatymo sinonimas, o įstatymu gali būti bet kuri valdžios savivalė, kuriai suteikta įstatymo forma. Todėl baigėme Teisės fakultetą, taip ir nesužinoję, kas yra teisė.

Tik atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę 1990 m., teisės moksle susidarė sąlygos pereiti nuo įstatymų komentavimo prie teisės tyrimų, pirmiausia suformuluojant demokratinei visuomenei reikalingą teisės sampratą. Ji turėjo būti kriterijus, į kurį orientuojantis būtų kuriami visi valstybės įstatymai ir nustatoma jų teisinė vertė. Teisė nėra savavališkai kuriami, ji logiškai išvedama iš visų piliečių lygiateisi-

kumo, iš vienodo jų interesų pripažinimo. Todėl teise laikoma tokia elgesio taisyklė, kuri turi leidimų-paliepimų, teisių-pareigų vienovės (pusiausvyros) pavidalą. Čia asmens elgesyje susivienija dvi būtinos priešybės: egoizmas ir altruizmas. Tokia teisės samprata kartu yra ir teisingumo samprata. Asmuo, nevykdantis atitinkamų pareigų, netenka atitinkamos teisės. Pavyzdžiui, asmens teisė skolintis susaistyta pareiga grąžinti skolą, jei jis tos pareigos nevykdo, netenka teisės skolintis. Tai, žinoma, negalioja tiems atvejams, kai kalbama apie tokio asmens teisę, kuris objektyviai nepajėgia vykdyti jo teises garantuojančių pareigų.

Bet neužtenka apibrėžti, kad teisė yra leidimų-paliepimų, teisių-pareigų vienovė. Dar reikalinga valstybės jėga, kuri garantuotų, jog kiekviename įstatyme būtų tokia struktūra įkūnyta ir kad pareigų nevykdymas kiekvienu atveju virstų realiu teisių praradimu. Todėl kiekvienas, kurio teisė yra pažeista pareigų jo atžvilgiu nevykdymu, privalo ginti savo teisę civilizuotomis priemonėmis, kreipdamasis į teismą, nes „Kas negina savo teisės, tas negina teisės apskritai“, rašė XIX a. pabaigos vokiečių tei-

sininkas Rudolfas Jhėringas.

„Šiuo metu teisė išgyvena giluminę krizę tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu mastu. Nacionaliniu, kai vis dažniau kalbama apie asmens teises, jas nesaistant su atitinkamomis tokio asmens pareigomis. Bet teisės, atskirtos nuo pareigų, kaip minėta, nustoja būti teisėmis ir virsta agresyviomis privilegijomis. Panaši situacija ir tarptautiniu mastu. Štai Rusija mano, kad ji turi teisę į suverenitetą, bet neprivalo vykdyti pareigos pripažinti ukrainiečių tautai tokios pat teisės į suverenitetą. Todėl Rusijos „teisė“ į suverenitetą nustoja būti teise ir virsta agresijos bei barbariškumo įrankiu. Vakaram atsisakė ginti Ukrainą, nes ji - ne NATO narė. Bet ji yra tarptautinės teisės subjektas. O kas negina tarptautinės teisės konkrečiu atveju, tas negina tarptautinės teisės apskritai. Tokiu atveju teisės viršenybę tarptautiniuose santykiuose keičia jėgos viršenybė, o civilizuotus žmonių santykius - laukinių žmonių santykiai. Ekonominės sankcijos nėra adekvačios diktatoriaus agresijai sustabdyti, nes diktatorius visada prioritetą teikia ne savo žmonių gerovei, o savo valdžiai išlaikyti, ją stiprinti ir plėsti. Pasirinkimas neadekvačių priemonių

teisei ginti irgi yra tam tikras teisinis nihilizmas, nepadedantis gerbti tarptautinę teisę, tarptautinių santykių, - kalbėjo A. Vaišvila.

Nuo didvyrių istorijos prie tautos istorijos

Bet A. Vaišvilos moksliniai interesai neapsiriboja vien tik teisės tyrimais. Jis dėmesingas ir savo krašto – Šiluvos regiono istorijai: pastaruju metu, kaip minėta, išleido 3-jų tomų knygą „Šiluvos regiono dvarai ir jų vidaus teisė“. Ši knyga kiek skiriasi nuo kitų šios temos knygų tuo, kad čia bandoma sąmoningai atsakyti nuo aristokratinės, arba didvyrių istorijos, nagrinėti įvairius dvarų konkrečius teisės aktus, ypač fundacijas, testamentus... bei per juos sugrąžinti į istoriją ir paprastų žmonių gyvenimus. Pabrėžiama, jog dvarų vykdytos bažnyčių, altarijų, koplyčių, senelių prieglaudų steigimo fundacijos buvo ne tik atskiro dvarininko, bet ir jo nelaisvų žmonių nuopelnas. Būtent nelaisvi dvaro žmonės (baudžiauninkai ir šeimynykščiai) kūrė fundacijų ekonomines galimybes - darė dvarininkus fundatoriais. Informatyvūs šaltiniai prastiems žmonėms sugrąžinti į istoriją yra dvarininkų, bajorų testamentai,

kurie irgi turėjo ne tik privačios, bet ir visuomeninės reikšmės: jose pirmiausia formavosi baudžios pa-naikinimo idėjos. Savo testamentuose dvarininkai neretai suteikdavo juridinę laisvę savo dvaro baudžiauninkams arba šeimynykščiams. Iš testamentų sužinome apie konkrečių dvarų savininkų šeimų sudėtis, paliekamus apyvokos daiktus, drabužius, brangenybes, ginklus, kitokį turta, apie tarpusavio santykius, paveldėtojus, kai kuriuos papročius... Pagrindiniai yra saugomi Žemaičių žemės ir pilies teismų rankraštines knygos. Jos surašytos senąja lenkų, lotynų, rusėnų (kirilicos rašmenimis) kalbomis. Todėl jų skaitymas reikalauja tam tikro pasiruošimo.

Pašnekovui teko studijuoti ne tik teisę, bet ir filosofiją (jis dar ir filosofijos dr.). Jį domina ir Lietuvos kultūriniai ryšiai su pasauliu, Lietuvos kultūros ištakos. Apie tai liudija šiuo metu profesoriaus rašoma knyga apie Lietuvos akademinio jaunimo studijas Vakarų Europos universitetuose XX a. pradžioje (iki 1940 m.). Todėl pašnekovas turi ir kitokių mokslinių interesų.

Evelina KULIEŠĖ

Paminėjo Lietuvos nepriklausomybę, Maironį ir B. Brazdžionį

Krivilių kultūros centre įvyko literatūros vakaras „Lietuva – ir daina, ir viltis, ir paguoda“, skirtas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai, Maironio 160-osioms ir Bernardo Brazdžionio 115-osioms gimimo metinėms paminėti; renginį suorganizavo Krivilių bibliotekininkė Zita Varanavičienė ir kultūros centro direktorė Virginija Černiauskiene...

Kovo 11-osios svarba Lietuvai ir kiekvienam iš mūsų – tai atgimusios Lietuvos šventė, jos garbės ir orumo atkūrimo diena, laisvė, kurią turime branginti ir saugoti, nepaisydami visų iššūkių ir sunkumų. Šiuo metu karas Ukrainoje, sukretęs visą pasaulį, nepalieka abejingo nė vieno. Tylos minute pagerbėme žuvusius už Ukrainos laisvę.

Renginio vedėjos Zita ir Virginija supažindino dalyvius su Maironio ir B. Brazdžionio biografija bei kūryba; poetų eiles skaitė Ramutė Sukackienė, Ina Matijoškienė, Janina Česokienė ir kt.

Dainas apie Lietuvą, tėvynę, meilę Maironio ir B. Brazdžionio žodžiais atliko Krivilių folkloro ansamblis „Vilungė“ (vadovė Virginija Černiauskiene), akomponuojant

muzikantams Valentinui Tarailai, Tomui Glavickui, taip pat – Varėnos kultūros centro pagyvenusių žmonių ansamblis „Šarma“ (vadovė Gražina Kuodienė). Renginys užbaigtas bendra daina „Lietuva brangi“. Bibliotekoje veikė spaudinių paroda „Atgimimo žadintojai“.

Zita VARANAVIČIENĖ
Krivilių bibliotekininkė

GYVIEJI ARCHYVAI

Laikraštis „Vilniaus žodis“ 1934 m. spalio 10 d. Nr. 23 išspausdino reportažą apie Lazdūnų kaimą. „Seniai jau nustota žiūrėti į kaimą šviesiomis akimis. Ir teisingai. Kas pažįsta sunkias kaimiečių gyvenimo sąlygas, tam aišku, kad šiandien kaimas ne idilė, ne ramus be rūpesčio gyvenimas, bet sunki kova dėl duonos kąsnio – vargas ir begalinis skurdas, kuriam ir galo nematyti. Manau, ne per smarkiai bus pasakyta, jei tvirtinsime, kad kaimas grįžta dabar į tokias apystovas, kokiose jis buvo tik baudžiaivos metu. Tiesa, dabar kiekvienas kaimietis yra tariamai laisvas, niekieno nevaržomas, ant jo sprando nestovi joks urėdas, bet tai nereiškia, kad gyvenimas šių laikų kaimiečių būtų lengvesnis, negu baudžiauninko. Jei kadaise baudžiauninkas prievarta turėjo dirbti nuo saulės patekėjimo lig nusileidimo, tai šiandien kaimietis, jei nori turėti kąsnį juodos duonos ar šiokią tokią skarmalą, turi savo valią dirbti dar daugiau. Normaliai sodiečiai dirba nuo 16 iki 20 valandų į parą. Tai taip gyvena mažažemiai (nuo 1 iki 5 ha žemės) ir vidutinieji (nuo 5 iki 10 ha) ūkininkai“. Už valdžios pagalbą – už kilogramą kitą miltų – valstietis turi dirbti savaitėmis valstybės prievolės – šarvarkas, o rudenį laukia mokesčių rinkėjų. Smulkiuosius valstiečius slėgė atodirbiai dvarininkams ir stambiesiems ūkininkams už skolas.

„Vilniaus žodis“ 1934 m. lapkričio 30 d. Nr. 30 rašoma, kad kaimas atsідūręs aklavietė-

Vilniaus kraštas po Lenkijos okupacijos jungu

je, iš kurios nėra išėitės. Visus metus sunkiai dirbęs valstietis negali patenkinti net būtiniausių savo reikių. Grynosios pajamos iš vieno žemės hektaro per penkerius krizės ir pokrizinius metus sumažėjo 19 kartų! Ypač nukentėjo mažieji ūkiai. Valstiečiai sumažino ir taip nedideles savo išlaidas. Pirmiausia atsisakė nuo mineralinių trąšų, įvairaus inventoriaus ir sugrįžo prie primityvaus žemės dirbimo. Tuo tarpu laikraščio „Kurier Wileński“ 1934 m. spalio 26 d. numeryje rašoma, kad kaimas nuostabiai išradingas: vietoje lempos naudoja balaną, vietoje cukraus – sachariną, vietoje degtukų – titnağą, vietoje monopolinės degtinės – naminią samogoną, vietoje monopolinio tabako – kažkokį „bakuną“ ir t. t. Kaimiečiai netgi stiklinių neperka, o pasidarą jų iš butelių. Korespondentas suskaičiavo, jog viename kaimiečių trūksta 148 langų; jie užkamšyti pagalvėmis, skudurais, nes stiklui nusipirkti reikia daug pinigų.

„Vilniaus rytojus“ 1934 m. kovo 21 d. išspausdino korespondenciją iš Adučiškio valsč. Počiškės kaimo. Pernai kaimas išsiskirstė viensėdžiais ir tai dar labiau padidino skurdą. „Dauguma valstiečių mažažemiai, turi po 2-3 ha. Daugelis, neturėdami kuo prasimaitinti, parduoda paskutinę karvę arba arklį. Vasara ir rugiapjūtė toli, o dauguma valstiečių neturi ką valgyti. Valdžia nepadeda, bet mokesčius ima... Teko parduoti

paskutinius hektarus. Žemė dabar parduodama po 200 zl už 1 ha, bet niekas jos neperka, nes nėra pinigų. Viešpatie, ką darysim!“

„Mūsų artojas“ 1934 m. Nr. 6 rašė, kad tą pavasarį daug lietuvių ūkininkų šeimų badavo. „Dėl pernai gauto menko rugių ir vasarojaus derliaus daugumas ūkininkų vos galėjo pernai rudenį atsėti rugius, o šių metų vasarojaus sėją jau suvalgė. Vadinas, jau nebeturi nei kuo laukai apšėti, nei kuo maitinasi. Turtingesni ūkininkai dar gali šio to nusipirkti ir šiaip taip minti, bet neturinti, kurie neturi už ką nę žibalo, degtukų nusipirkti, minti vien kruopomis arba ir tu neturi“. „Vilniaus žodis“ 1934 m. liepos 10 d. Nr. 14 str. „Iš dabartinio sodžiaus“ rašė: „Dabartinio sodžiaus kalbos sukasi apie sunkų jų gyvenimą, apie vargo priežasčių ieškojimą. Jis badauja. Duoną retai mato. Jo ir pusryčiai, ir pietūs, ir vakarienė – vienodas valgis. Tai skysta ruginė zacirka“. Nuskurdimas negalėjo nepaveikti valstiečio moralinio ir religinio gyvenimo. Pasisavinti svetimo turto, ypač dvaro, – ne nuodėmė. Dievas visiems lygiai leido turtu naudotis; to turto ponas neprigyveno, mes jam prikurtėjome, – galvoja valstietis.

„Dziennik Wileński“ 1934 m. Nr. 176 pastebėjo, kad Vilnijos kaimą užpuolė tikra mokesčių išieškojimo karštligė. Iš paskos jai eina sekvestratoriai – teismo vykdytojai, antstoliai. Pasta-

ruoju metu šie ypač pamėgo Rūdiškių, Rudaminos ir Trakų valsčius. Mat daug kur vyrai vagia valstybinį mišką ir dažnai už tai gauna 8 mėnesius kalėjimo. Bet žmonės to nebijo, nes kalėjime gauna bent kąsnį duonos. Pvz., Rūdiškių valsč. Didžiųjų Lygainių kaime gyvena 46 ūkininkai ir 40 iš jų buvo teisiami. Kai kurie turi po kelis teismo nuosprendžius.

„Kurier Wileński“ 1932 m. spalio 13 d. aprašė įvyki, kaip į Turgelių valsč. Aleknavičių kaimą pas valstietį Vladą Janukevičių atvyko sekvestratorius su policininku paimti turto už uždeltus mokesčius. Valstiečio sūnus Kazimieras su ginklu bandė ginti kiaulę, kurią sekvestratorius norėjo išvesti. Neatsargiai užtaisydamas šautuvą ir šaudamas, sūnus susižeidė – išsimušė akį ir nukirsino pirštą. Šautuvas buvo laikomas nelegaliai. Apie tą laiką buvo įvestas kelių mokeskis: už įvažiavimą miestą su vežamu paršu imta 25 grašių, už arklį, karvę, kiaulę – 1,50 zl, už veršį – 50 gr. Gyvuliams parduoti reikėjo pažymėjimo iš valsčiaus. Valstiečiai kovojo prieš šiuos „ragų ir kanopų“ mokesčius, prie turtais valčių būdavo susirėmimų su policija. Organizuotai ir pavieniui valstiečiai kirtu dvarininkų ir valstybinį mišką, nuginkluodavo eigulius, užplūdinėjo dvarus, apie ką rašė daugelis laikraščių. Policija atsilygindavo masiniais areštais ir bandomis.

Mokesčiai ir prievolės

Dienraščio „Ilustrowany Kurier Codzienny“ 1931 m. balandžio 28 d. paskaičiavimu, Lenkijoje buvo iki 100 visokių mokesčių. Pagrindines pajamas valstybė gaudavo iš monopolijų (druskos, tabako, spirito, degtukų). Didžiulės sumos buvo išspaudžiamos netiesioginių mokesčių dėka.

Sunki našta valstiečiams buvo žemės mokeskis, prie kurio prisidėdavo priedai – ančdeliai: vietiniams savivaldybės organams išlaikyti krizės metu įvestas kompensacinis ančdelis, priedas eksportinėms premijoms dvarininkų naudai, priedas Žemės ūkio rūmams išlaikyti ir kt. Krizės metais kainos ž. ū. produktams krito, o mokesčiai liko tie patys arba didėjo. Mokesčių suma, kurias valstietis mokėjo už 1 ha, 1929-1930 m. sudarė 280 kg rugių kainos, 1932-1933 m. – 380 kg rugių kainos. Kai per Barčių kaimą buvo tiesiamas plentas, gyventojai buvo apkrauti nepakeliamais mokesčiais. Kiekvienas ūkininkas nuo valako turėjo sumokėti daugiau kaip po 100 zlotų. Kas nemokėjo, tai tam ir paskutinę karvę išvedė.

Seimas 1931 m. spalio 22 d. priėmė įstatymą, leidžiantį mokesčių išsiskolinimus padengti natūra. Numatė teisę duoti natūra ne mažiau kaip 10 centnerių grūdų, įstatymas palengvino skolų išsimokėjimą stambiesiems savininkams. Jiems įstatymas suteikė galimybę gauti minimum 10 % skirtumą palyginus su rinkos kaina. Esant krizei ir nesant galimybės iš bėpinigių valstiečių gauti mokesčių pinigais, darbo ir socialinio aprūpinimo ministras 1931 m. lapkričio 28 d. išsiuntinėjo potvarkį, suteikiantį teisę ir smulkiems ūkininkams padengti išsiskolinimą rugiais, kviečiais, miežiais, grikiomis ir žirniais. Šis natūros fondas neva skirtas „padėti bedarbiams“.

Žemės ūkio sezoninių darbininkų streikas 1931 m. įvyko Šalčininkėliuose, kumečiai streikavo Šalčininkuose. Ypač priešiška valstiečiai buvo nusiteikę prieš melioracijos darbus, nes jie buvo sudėtinė komasacijos – ūkių stambinimo – dalis. Plėsdama dirbamos žemės plotus melioracijos būdu, okupacinė valdžia nedidino valstiečių žemėvaldos, o naują žemę atiduodavo kolonistams. Valstiečiai netekdavo ganyklų. Rašydamos apie ūkių stambinimą ir valstiečių gyvenimą, „Kurier Wileński“ 1936 m. balandžio 8 d. pastebėjo, kad žemės badas ypač ryškiai reiškiasi visoje Vilniaus vaivadijos teritorijoje. Smulkinant valstiečių ūkius, dalinant juos savininko palikuonims, prieinama iki absurdo. Nors suprantama, kad gautas žemės gabalėlis naujo šeimnininko neįšmaitins, tačiau nėra kitos išeitės. Nėra žemės, nėra ir darbo. Panašiai kaip komasacija pragaištingas valstiečiams buvo servitutų – bendruomeninės kaimo nuosavybės – naikinimas. Tokiu būdu labiausiai nukentėdavo mažažemiai valstiečiai:

jie netekdavo bendrų ganyklų ir miško. Dvarininkai siekė plėsti pasėlių plotus, o servitutai tam dažnai trukdė.

1925 m. gruodžio 28 d. seimo priimtas žemės reformos įstatymas iš tikrųjų buvo įstatymas apie dvarų parceliaciją ir karinių kolonistų didesnę sklaidą. Kresuose palikus žemės valdas iki 700 ha, nebuvo parceliuojami už 3 ha didesni žuvų tvėnkiniai ir iki 1925 m. užveisti sodai. Rytų vaivadijose nebuvo parceliuojami virš 50 ha užėmę miškai. Užtat vidutinių ūkių sąskaita augo smulkių ūkių skaičius. Augo ir ūkių be arklų skaičius.

Žemės ūkio reformos bankrotą atvirai pripažino net valdžios politiką rėmę ekonomistai. „Przegląd Wileński“ 1933 m. liepos 23 d. rašė, jog „agrarinė reforma pristabdyta“. Valstiečių ūkių smulkėjimas buvo žymiai spartesnis už ūkių stambinimą. Dažnai valstiečiai atsisakinėjo vienkieminių. Žemės išpirkimas privalomo kontingento parceliacijos būdu 1933 m. buvo pristabdytas ir atnaujintas laisvas žemės pardavimas, o žemės kaina be persto mažėjo. Siekdamas palengvinti žemės pirkimą, Žemės bankas išleido 4½ % „įkaitinius raštus“. Šie popieriai buvo priimami mokesčiams mokėti. Agrarinės reformos bankrotą vaizdžiai parodo parceliacijos – dvarininkų ir valstybinės žemės pardavimo valstiečiams – statistika. Pagal 1925 m. liepos 28 d. įstatymą privalomas metinis parceliavimas skirtas skolų išsimokėjimą turėjo sudaryti 200 tūkst. hektarų. Iš tikrųjų tik 1927-1930 m. šis kontingentas priartėjo prie šios normos – iki 192 tūkst. ha vieneriems metams. Būdinga lenkų finansinio kapitalo ypatybė buvo glaudus jo ryšys su dvarininkų žemėvalda, vis labiau suaugančia su pramoniniu ir bankiniu kapitalu.

Seimas 1935 m. kovo 26 d. priėmė naują įstatymą dėl šarvarkų – neapmokamų prievolių valstybei. Valstiečių mažažemiui ar vidutiniokui per metus teko 15-20 ar net 30 darbo dienų šarvarkų bendravalstybinės reikšmės kelių statyboje, buvo 10 dienų valsčiaus prievolė ir 6-10 dienų policinė darbo prievolė. Kelio prievolė reišė, kad jeigu valstietis turėjo arklį, tai du trečdalius laiko reikėjo dirbti su arkliau, trečdalį – vienam. Darbo terminų paskirstymą atlikdavo speciali komisija. Valstietis privalėjo išvežti atitinkamą kiekį akmenų, skaldos, žvyro, iškasti 100 m griovio. Valsčiaus prievolė – atvežti įstaigoms, viršininkams ir policininkams malkų, taisyti vietinės reikšmės kelius. Policijos prievolė – vežimas (pastotė) pagal kiekvieną policijos pareikalavimą. Jeigu valstietis neturėjo arklio, tekdavo stovėti tilto, telefono-telegrafo linijos, geležinkelio ir kt. sargyboje. Šaltyšius (kaimo seniūnas) paskirdavo netgi saugoti dvarus. Apie šeštadalį darbo dienų per metus valstietis privalėjo atidirbti kaip baudžiauninkas.

Tęsinys. Pradžia Nr. 22, 23

Senos spintos pasaka

Perlojos daigiafunkcio centro Nedzingės skyriaus „Boružėlės“ grupės vaikai su mokytoja Janina Grabauskiene aplankė Nedzingės buities muziejų...

Prieš kelias dešimtis metų butyje naudotus įrankius, rakandus galima pamatyti jau tik muziejuose. Šie daiktai buvo perduodami iš kartos į kartą, tarnavo žmonėms iki to laiko, kol juos pakeitė tobulesni. Vėliau, atsisėdusi prie verpimo ratelio ir pasistačiusi žibalinę lempą, prisiminiau, kad seniai seniai ilgais žiemos vakarais bobutė, verpdama šiuo rateliu, susisodindavo anūkus ir pasakodavo ilgas gražias istorijas, pasakas. Jaunieji muziejaus lankytojai išklauė lietuvių liaudies pasakos „Auksinė obelis“.

Vaikai susipažino su muziejuje saugomais namų apyvokos daiktais, darbo įrankiais. Sužinojo apie jų paskirtį ir naudojimo principą. Rytmečio dalyvius sudomino kampe stovinti senovinė spinta. Gretutė Tamulevičiūtė paprašė atidaryti ir leisti pažiūrėti, kas jos viduje. Mokytoja Janina Grabauskienė paaiškino, kad seni žmonės spintą vadino šėpa. O jos viduje sudėti senoviniai drabužiai mena šeiminių gyvenimus, likimus. Tuo metu žmonės labai daug dirbo, sunkiai gyveno, augino naminius gyvulius, arkliais ar žemę, pjautuvais pjovė rugius. Parodžiau vaikams pjautuvą, medinius vežimo ratus ir pasekiau lietuvių liaudies pasaką „Ar jau galima valgyti“.

Vaikus domino kiekvieno muziejuje esamo daiktelio paskirtis. Klausinėjo, domėjosi, aikčiojo iš nuostabos, kai buvo parodyta „nekocia“ ir medinė drabužių plovimo lenta. Sunku patikėti, kad šie senoviniai rakandai butyje buvo naudojami kiekvieną dieną. Vaikai kartu su savo mokytoja pažadėjo sugrįžti dar kartą pasiklausti naujų senoje spintoje „paslėptų“ istorijų, pasakų.

**Irena KRUTULIENĖ
Nedzingės bibliotekininė**